

בין 'תורה' ל'שיחה': הטעם לחזרה על מעשה המשכן

לקוטי שיחות חלק ט"ז, שיחה א' לפרשת פקודי

נתחיל בהקדמה על סגנון פירוש רש"י על התורה¹: ידוע שרש"י מסביר בפירושו על התורה כל ענין שאינו מובן בפשוטו של מקרא, וכאשר אין לו הסבר הוא כותב "איני יודע", וכדומה. לכן, כאשר יש ענין הנראה לפי פשט הפסוקים, ורש"י אינו מתעכב עליו, הכרחי לומר: או שאין זה קושי לפי פשוטו של מקרא, או שהענין כבר מוסבר על-ידי פירוש רש"י לפני כן.

והנה, בפרשתנו (פקודי) ובפרשה הקודמת (ויקהל), ישנה תמיהה עליה רש"י אינו מתעכב: בפרשיות תרומה ותצוה כבר הובאו כל פרטי הציוויים על המשכן וכליו ועל בגדי הכהונה; אם כן מדוע התורה חוזרת שוב ב**פירוט רב** על העברת ציוויים אלה לישראל, ועל בניית המשכן בפועל? הרי היה מספיק לכתוב ש'זיעשו בני ישראל ככל אשר ציווה ה' את משה', כרגיל בכמה מקומות בתורה!

ולא רק שרש"י אינו מתעכב על שאילה זו, אלא שכותב בתחילת פרשת ויקהל: "כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתן (בפרשיות הקודמות)"... אם כן, מהו הטעם לחזרת ציוויים אלה?

והנה, היה ניתן לתרץ זאת ביסוד פירוש רש"י בתחילת פרשתנו: "משה צוה לבצאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן (בו יכניסו את הכלים), אמר לו בצאל: מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו [בצאל]: כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה: 'בְּצַל אֵל־היית, כי בוודאי כך צוה לי הקב"ה; וכן עשה - המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים'."

עפ"ז, היה ניתן לפרש שזהו הטעם לחזרת התורה על כל פרטי ציוויי המשכן ועשייתם בפועל, כדי להראות השינוי בין הציווי בפרשיות הקודמות לבין **ביצועו** בפועל, וכך מפרש אכן הארברנאל². אלא שעדיין אין זה מבאר החזרה בשני פרשיות שלמות: היה מספיק לכתוב רק שבצאל בנה המשכן וכליו ו'שהיה שינוי בסדר הבנייה'... מדוע היה צריך לחזור בפירוט רב על כל שלבי ופרטי הבנייה?

ההסבר לכך בפשטות: המשכן וכליו הם מן העניינים החשובים והחביבים ביותר אצל ישראל, אשר באמצעותם שרתה השכינה בישראל, וכדברי רש"י בתחילת פרשתנו: "משכן העדות - עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי **השרה שכינתו ביניהם**".

ביאור הדברים: חטא העגל היה הרי החטא הכללי והחמור ביותר, עד שנגזרה בגללו גזירת כליה על עם ישראל היל"ת, ואף לאחר הסליחה - הקב"ה התנה שנמשך לשלם על חטא העגל ב'תשלומים'. ומזה מכך מובן החביבות והחשיבות שבמשכן, המכפר על חטא זה, שהוא ענין כללי ונעלה עד מאד.

ולפי זה מובן, ש**חביבות** זו של המשכן אצל הקב"ה ואצל ישראל היא הסיבה לכך שהתורה מזכירה את כל פרטיו וחוזרת עליהם שוב ושוב, כדבר החביב אצל האדם - החוזר עליו שוב ושוב...

רש"י אינו מזכיר פירוש זה כאן, מכיון שהוא כבר לימד אותנו כלל זה בפרשת חיי שרה, כשהתורה חזרה על כל מעשה אליעזר פעמיים (פעם אחת בשעת מעשה, ופעם שניה בדבריו לבתואל), ושם פירש רש"י: "אמר רבי אחא: יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

¹ לקהל מתחיל: כדאי להסביר שיש כללים בפירושו של רש"י על התורה, ביסוד דברים שרש"י עצמו מזכיר בפירושו על התורה. ויש אפילו ספר הנקרא בשם "כללי רש"י" המלקט ומסכם את כל כללי פירוש רש"י על התורה.

² אברנאל על ויקהל: "ולכך הוצרך הכתוב להגיד כאן איך עשו הכלים והדברים ההם שהיה באופן מתחלף למה שנצטוו בהם משה.. ואין אם כן בזה מותר כלל".

מכך יודעים, שענין החביב על הקב"ה, נכפל בתורה לכל פרטיו, גם אם זה לא מוסיף חידוש. וכך גם בענינו, שפרשיות ויקהל ופקודי חוזרות על מעשה המשכן - בעיקר מפני **חביבות** מעשה המשכן.

נשאלת השאלה: הרי הכלל שרש"י מלמדנו דווקא על חשיבות **"שיחתן של עבדי אבות"**, והרי מעשה המשכן נכלל בגדר **"תורתן של בנינים"**! איך זה מסתדר עם ביאור הטעם לחזרת מעשה המשכן?

והביאור בזה: כוונת מאמר רב אחא לא הייתה להדגיש את היתרון של **"עבדי אבות"** על **"בנינים"**, אלא בעיקר כדי להראות את החביבות שיש לפעמים ב**"שיחה"** (אפילו של עבדי אבות) על פני **"תורה"**.

"תורה" - היא הוראות, ציוויים ודינים שציוה ה' מה ומתי לעשות. "שיחה" - היא דיבור אשר בגלוי ובפשטות איננו ציווי והוראה, אלא סיפור המתאר מצב, מאורע, פעולה כשלהי וכו'. ובכל זאת מלמדנו התורה שלפעמים, "שיחה" - אפילו של **"עבדי אבות"** - היא יותר יפה מ"תורתן של בנינים".

לפי זה מובן גם גדר פרשיות ויקהל ופקודי - הבאות **לאחר** פרשיות תרומה ותצוה: פרשיות אלה לא באות כדי להעביר ציוויים והוראות של מה ומתי **לעשות** עבור המשכן, מכיון שזה כבר ידוע מן הפרשיות הקודמות. כאן מספרת התורה בהרחבה כיצד **העביר** משה רבינו לישראל את הציוויים, וכיצד **קיימו** זאת ישראל. ואם כן, זהו עניין של **"שיחה"** - סיפור בניין המשכן **החביב** על כולם.

ויש לומר שרש"י מזכיר את שם בעל-המאמר - "רבי אחא", כדי לרמז על מאמר אחר של רבי אחא המובא בגמרא: "תנו רבנן: ... 'ודברת במ' - 'בם' (בדברי תורה) יש לך רשות לדבר, ולא בדברים אחרים (בדברי שחוק וקלות ראש). **רבי אחא** אומר: 'ודברת במ' - עשה אותן קבע, ואל תעשה עראי".

רואים כאן בבירור שרבי אחא אינו שולל את הדיבור ב"דברים אחרים", אלא רק מדגיש **שעיקר** עיסוק האדם צריך להיות בדברי תורה. וע"פ הנ"ל מובן היטב: ישנם "דברים אחרים" של "שיחה" (דיבורים וסיפורים), שאינם דברים בטלים, אך עם זאת אינם תורה. ולכן אי אפשר לשלול דיבורים אלה, מכיון שלפעמים דיבורים אלה הם יותר "יפים" וחביבים - אפילו "מתורתן", מלימוד מעשי³.

הסבר עניין "שיחתן של עבדי אבות" והקשרו לפרשתנו - בפנימיות העניינים:

בכל מהלך פרשיות ויקהל ופקודי שמים לב לשני נקודות כלליות: (א) **נדיבות לבם** של ישראל, אשר הביאו, ובזריזות גדולה ביותר, את כל צרכי המשכן. (ב) העובדה ש"חכמי לב" קיימו את **ציווי** ה', ועשו את מלאכת המשכן וכליו "ככל אשר צוה ה' את **משה**", כמו **שעבד** מקיים את מצוות אדונו.

היינו שמצד אחד - הייתה נדיבות לב נדירה של ישראל, המראה על **ספונטניות** ויוזמת האדם, ומצד שני - היה כאן ציות מוחלט לציווי הקב"ה על בניית המשכן וכליו, מתוך **קבלת עול** מוחלטת.

בעצם, הייתה כאן התכללות של שני נקודות אלה (הנראות לכאורה די סותרות): **נדיבות הלב** של ישראל הייתה סביב **ציווי** הקב"ה; וקיום **ציווי** הקב"ה בפועל נעשה גם הוא ע"י **לבם** של "חכמי הלב".

ושני נקודות אלה מראות על שני העניינים של "שיחה" ו"עבדי אבות"⁴: "שיחה" היא ענין התפלה, עבודה **שבלב** - המקבילה לנדיבות הלב של ישראל במשכן; 'עבד' הוא עניין קיום המצוות, מכיון שמהות העבד היא הרי קיום **ציווי** האדון - ועניין זה מקביל לקיום **ציווי** הקב"ה על עשיית המשכן.

וזאת מלמדנו התורה, שצריך לכלול את שני עניינים אלה: מצד אחד - יש לקיים ציווי הקב"ה עם "נדיבות הלב", [עם ספונטניות ורצון לתת את הכל עבור הקב"ה]; ומצד שני - בנדיבות הלב עצמה, בספונטניות וברגש הלב של האדם, צריכים להרגיש שזה מצד ציווי הקב"ה [בקבלת עול מוחלטת אליו יתברך, ולא רק מתוך ספונטניות האדם]. וכך נזכה תיכף ומיד לביאת משיח צדקנו!

³ אך בכל זאת רק לגבי התורה קיים הציווי שיהיו "קבע", כי מובן בפשטות גם לבן חמש (שפירוש רש"י נכתב עבורו), שצריך תמיד לזכור, לשנון, לדבר וללמוד, את ההוראות שיש לבצע, מה אסור לעשות וכו'. משא"כ בדיבורים וסיפורים.

⁴ **בדרך אפשר**: עד עכשיו, התעכבנו בעיקר על ביאור עניין ה"שיחה" לגבי "תורה" (ו"עבדי אבות" היה סוג של חסרון, ששיחה - "אפילו" של עבדי אבות, לפעמים חביבה יותר מ"תורה". כעת נבאר המעלה בעניין "עבדי אבות" ושילובו עם עניין ה"שיחה".